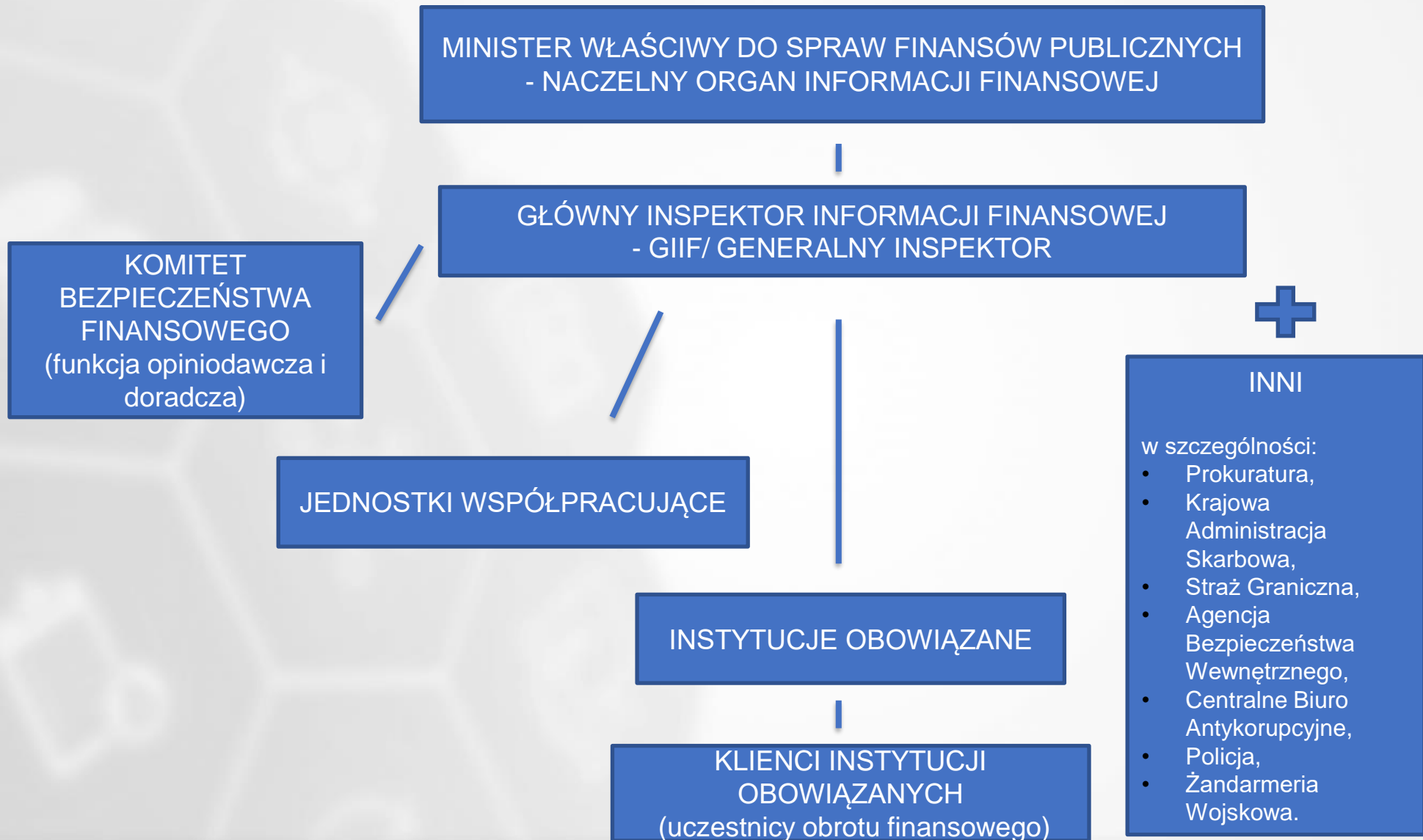

Przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tzw. „ustawa AML”)

I. KTO I KIEDY JEST OBOWIĄZANY (INSTYTUCJE OBOWIĄZANE)

KRAJOWE PODSTAWY PRAWNE – PODMIOTY TWORZĄCE POLSKI SYSTEM AML

CO TO JEST INSTYTUCJA OBOWIĄZANA

Instytucja obowiązana – podmiot wskazany w art. 2 ust. 1 ustawy AML.

Początkowo pod nazwą „instytucja obowiązana” rozumiano pełny katalog instytucji finansowych oraz niektóre zawody, na przykład notariuszy i fundacje.

Konieczność dostosowania przepisów funkcjonujących na polskim gruncie do prawa międzynarodowego spowodowała objęcie tym terminem szeregu innych podmiotów prowadzących działalność w tym działalność w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych oraz przedsiębiorców, którzy przyjmowaliby płatności za towary w gotówce w kwocie o równowartości wynoszącej co najmniej 10.000 Euro bądź w kwotach niższych, jeżeli zapłata za określony towar dokonywana byłaby w ramach więcej niż jednej operacji, które byłyby ze sobą powiązane.

Dodatkowo polski ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie rozwiązań obejmujących pojęciem instytucji obowiązanej również podmioty świadczące usługi w zakresie wymiany i handlu walutami wirtualnymi.

CO TO JEST INSTYTUCJA OBOWIĄZANA

O uzyskaniu statusu instytucji obowiązanej w świetle Ustawy AML stanowi rodzaj prowadzonej przez danego przedsiębiorcę (osobę fizyczną/ spółkę/ jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej) działalności gospodarczej.

Instytucje obowiązane mogą uzyskać status instytucji obowiązanej na gruncie więcej niż jednego obszaru prowadzonej działalności. Według katalogu zawartego w art. 2 ust. 1 Ustawy AML, instytucją obowiązaną są np.:

16) przedsiębiorcy w rozumieniu ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców, niebędący innymi instytucjami obowiązanymi, świadczący usługi polegające na:

c) **zapewnianiu siedziby, adresu prowadzenia działalności lub adresu korespondencyjnego oraz innych pokrewnych usług osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej (tzw. biuro wirtualne),**

23) przedsiębiorcy w rozumieniu ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców w zakresie, w jakim przyjmują lub **dokonują płatności za towary w gotówce o wartości równej lub przekraczającej równowartość 10 000 euro**, bez względu na to, czy transakcja jest przeprowadzana jako pojedyncza operacja, czy kilka operacji, które wydają się ze sobą powiązane (**może to być praktycznie każdy przedsiębiorca jak i np. sadownik**);

OBOWIĄZKI INSTYTUCJI OBOWIĄZANYCH

Na instytucje obowiązane ustawodawca nałożył szereg obowiązków.

Obowiązki te mają na celu ocenę narażenia danej instytucji na bycie wykorzystaną w procederze prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, a także rozpoznanie i ocenę ryzyka związanego z danymi stosunkami gospodarczymi bądź transakcją okazjonalną, m.in. w drodze stosowania środków bezpieczeństwa finansowego.

Zgodnie z ustawą, wymagane jest, m.in. określenie i uszczegółowienie zasad współpracy i współdziałania instytucji obowiązanych z GIIF w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

Instytucje obowiązane są również – obowiązane są, m.in. do wyznaczenia kadry kierowniczej wyższego szczebla odpowiedzialnych za realizacją obowiązków określonych Ustawą AML, jak również pracowników zajmujących kierownicze stanowiska jako osób odpowiedzialnych za zapewnienie zgodności działalności instytucji - w tym odpowiedzialnej za informowanie GIIF zgodnie z zasadami określonymi w Ustawie.

W przypadku instytucji obowiązanych w której działa Zarząd – instytucje obowiązane są do wytypowania członka zarządu odpowiedzialnego za realizację obowiązków wynikających z AML.

II. JAK OBOWIĄZKI W ZAKRESIE AML ŁĄCZYĆ Z PRZEPISAMI DOTYCZĄCYMI RODO

ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z OCHRONĄ DANYCH OSOBOWYCH

Obowiązki nałożone na instytucję obowiązaną na podstawie ustawy AML powinny być wykonywane z uwzględnieniem przepisów *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)*, tzw. RODO. Przepisy ww. aktów prawnych należy traktować jako wzajemnie uzupełniające się. Wywiązywanie się z obowiązków spoczywających na instytucji obowiązanej jako administratorze danych osobowych wiąże się z:

- Wypełnianiem przez i.o. jako ADO obowiązków informacyjnych, wobec osób, których dane są przetwarzane w związku z wypełnianiem obowiązków wynikających z AML
- Przetwarzaniem danych osobowych ww. osób przez i.o. na podstawie przepisów tzw. ustawy AML i aktów wykonawczych (art. 6 ust. 1 lit. c RODO)
- Obowiązkiem przetwarzania danych osobowych zgodnie z zasadami określonymi na podstawie RODO, tj. zasadą poufności, minimalizacji, zgodności z prawem, rzetelności, przejrzystości, ograniczenia celu, prawidłowości, ograniczonego przechowywania, integralności, rozliczalności

KOPIOWANIE DOKUMENTU TOŻSAMOŚCI KLIENTA

Jednym z zagadnień leżących na pograniczu realizacji obowiązków wynikających z ustawy AML i RODO jest możliwość kopiowania dokumentu tożsamości klienta.

Kopiowanie można uznać za legalne, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa określone w art. 35 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy.

Kwestia kopiowania dowodów osobistych na potrzeby spełniania wymogów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, była również przedmiotem wypowiedzi Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych skierowanej do Prezesa Związku Banków Polskich, który to stwierdził, że dopuszczalność sporządzania kopii dowodów tożsamości powinna być każdorazowo oceniana przy uwzględnieniu zasady celowości i minimalizacji danych ustanowionych przepisami, tzw. RODO (na marginesie należy również ocenić chociażby w kontekście zakresu danych osobowych zamieszczonych w danym dokumencie tożsamości, w tym również w dowodzie osobistym, który to może różnić się w przypadku poszczególnych obywateli z uwagi na zmiany zakresu informacji zamieszczanych w dokumentach tożsamości z uwagi na zmiany w powszechnie obowiązujących przepisach – np. niektórzy posiadają, tzw. „stare dowody” zawierające szerszy zakres danych).

III. ZAKRES STOSOWANYCH ŚRODKÓW BEZPIECZEŃSTWA FINANSOWEGO (WYBRANE PRZYKŁADY)

O BOWIĄZEK W DROŻENIA I STOSOWANIA WOBEC KLIENTÓW ŚRODKÓW BEZPIECZEŃSTWA FINANSOWEGO

Instytucje obowiązane muszą stosować wobec swoich klientów środki bezpieczeństwa finansowego w zakresie i z intensywnością, które uwzględniają rozpoznane ryzyko prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu związane ze stosunkami gospodarczymi lub z transakcją okazjonalną oraz jego ocenę.

W zależności od rozpoznanego ryzyka instytucje obowiązane stosują:

1. Wzmoczone środki bezpieczeństwa finansowego,
2. Podstawowe środki bezpieczeństwa finansowego,
3. Uprozczone środki bezpieczeństwa finansowego.

Powyższe powinno znaleźć odzwierciedlenie w przyjętej procedurze w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu.

Przewidziane w Ustawie AML środki bezpieczeństwa finansowego to:

1. Identyfikacja klienta oraz weryfikacja jego tożsamości.
2. Identyfikacja beneficjenta rzeczywistego oraz podejmowanie uzasadnionych czynności w celu:
 - weryfikacji jego tożsamości,
 - ustalenia struktury własności i kontroli – w przypadku klienta będącego osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej.
3. Ocena stosunków gospodarczych i, stosownie do sytuacji, uzyskanie informacji na temat ich celu i zamierzonego charakteru.
4. Bieżące monitorowanie stosunków gospodarczych klienta, w tym:
 - analiza transakcji przeprowadzanych w ramach stosunków gospodarczych w celu zapewnienia, że transakcje te są zgodne z wiedzą instytucji obowiązanej o kliencie, rodzaju i zakresie prowadzonej przez niego działalności oraz zgodne z ryzykiem prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu związanym z tym klientem,
 - badanie źródła pochodzenia wartości majątkowych będących w dyspozycji klienta – w przypadkach uzasadnionych okolicznościami,
 - zapewnienie, że posiadane dokumenty, dane lub informacje dotyczące stosunków gospodarczych są na bieżąco aktualizowane.

ŚRODKI BEZPIECZEŃSTWA FINANSOWEGO

Instytucje obowiązane są również zobligowane do **identyfikacji osoby upoważnionej do działania w imieniu klienta** oraz weryfikują jej tożsamość i umocowanie do działania w imieniu klienta.

Instytucje obowiązane **dokumentują zastosowane środki bezpieczeństwa finansowego** oraz wyniki bieżącej analizy przeprowadzanych transakcji.

Przetwarzanie informacji o beneficjentach rzeczywistych przez instytucje obowiązane odbywa się **bez wiedzy osób, których informacje te dotyczą.**

ŚRODKI BEZPIECZEŃSTWA FINANSOWEGO – KIEDY STOSOWAĆ

Instytucje obowiązane stosują środki bezpieczeństwa finansowego podczas:

- nawiązywania stosunków gospodarczych,
- przeprowadzania transakcji okazjonalnej - gotówkowej o równowartości 15.000 Euro lub większej, bez względu na to, czy transakcja jest przeprowadzana jako pojedyncza operacja czy kilka operacji, które wydają się ze sobą powiązane,
- podejrzania prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu,
- wątpliwości co do prawdziwości lub kompletności dotychczas uzyskanych danych identyfikacyjnych klienta.

ŚRODKI BEZPIECZEŃSTWA FINANSOWEGO – KIEDY STOSOWAĆ

Instytucje obowiązane stosują środki bezpieczeństwa finansowego również w odniesieniu do klientów, z którymi utrzymują stosunki gospodarcze, z uwzględnieniem rozpoznanego ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, w szczególności gdy:

- doszło do zmiany uprzednio ustalonego charakteru lub okoliczności stosunków gospodarczych;
- doszło do zmiany uprzednio ustalonych danych dotyczących klienta lub beneficjenta rzeczywistego;
- instytucja obowiązana była w ciągu danego roku kalendarzowego zobowiązana na podstawie przepisów prawa do skontaktowania się z klientem w celu weryfikacji informacji dotyczących beneficjentów rzeczywistych, w szczególności gdy obowiązek taki wynikał z przepisów ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami (Dz.U. z 2021 r. poz. 626).

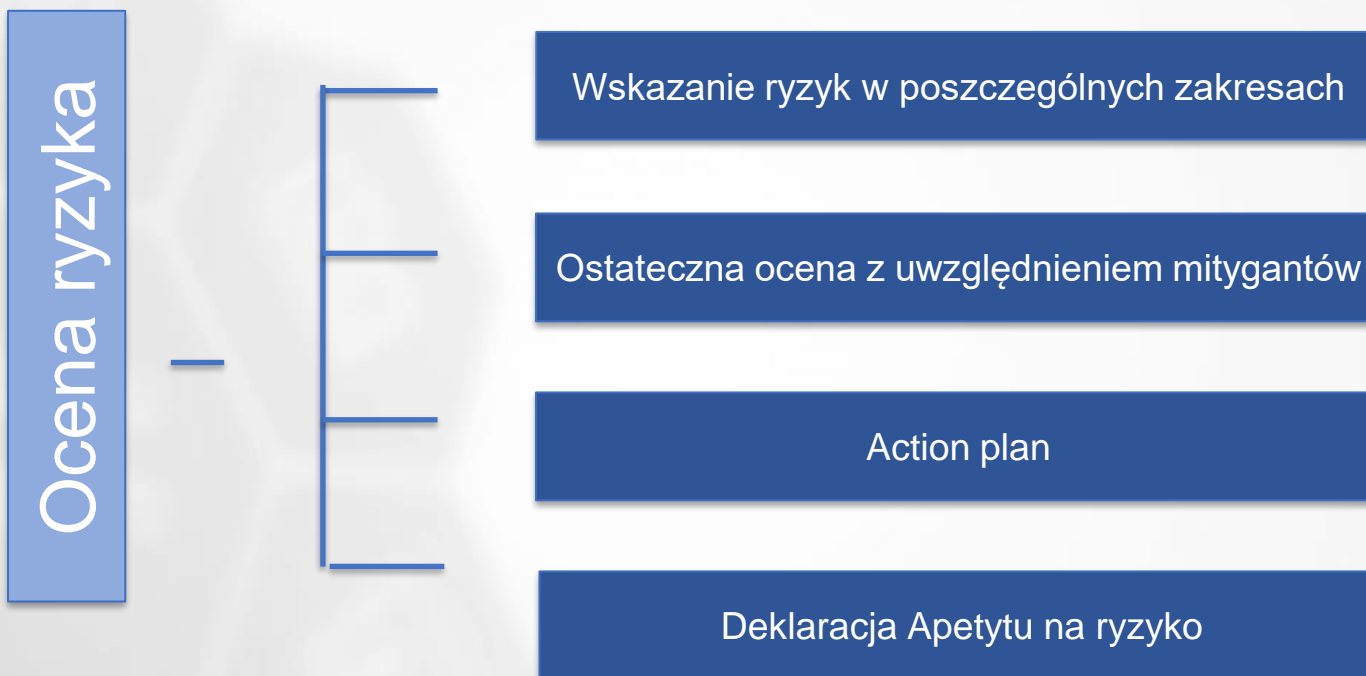
IV. SPOSÓB DOKUMENTOWANIA PRZEPROWADZONYCH PROCEDUR – OBOWIĄZEK DOWODOWY

Na instytucjach obowiązanych spoczywa obowiązek dokumentowania przeprowadzanych procedur w ramach obowiązków wynikających z ustawy AML.

W szczególności instytucje obowiązane dokumentują:

- stosowanie środków bezpieczeństwa finansowego,
- przeprowadzanie wywiadów z klientem w odpowiednich interwałach,
- przeprowadzanie weryfikacji klientów na listach PEP,
- stosowanie list sanacyjnych,
- wykrywanie transakcji podejrzanych,
- działania podejmowane w ramach procedury sygnalistów,
- zgłoszenia transakcji ponadprogowych do GIIF,
- zgłoszenia podejrzenia popełnienia przestępstwa lub powiązania transakcji lub wartości majątkowych z przestępstwem do GIIF lub prokuratury, zgodnie z ich właściwością,
- przeprowadzaną archiwizację danych,
- przeprowadzane szkolenia w zakresie wymaganym ustawą AML.

V. OCENA RYZYKA
JAKO PODSTAWA OPRACOWANIA SYSTEMU
PRZECIWDZIAŁANIA PRANIU PIENIĘDZY
PRZEZ INSTYTUCJĘ OBOWIĄZANĄ

OCENA RYZYKA INSTYTUCJI OBOWIĄZANEJ

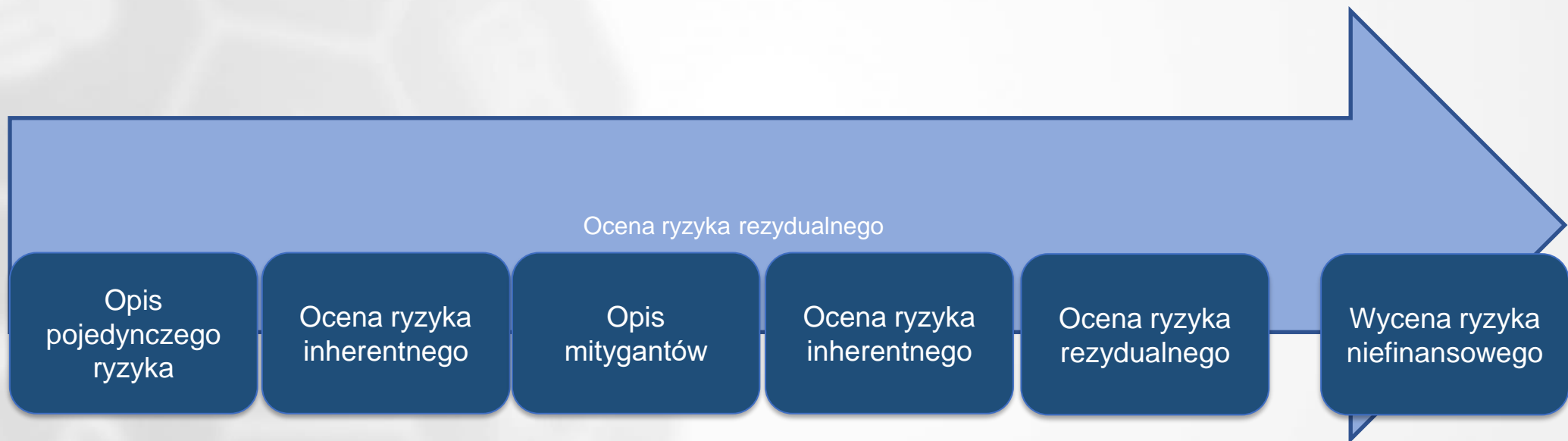
Ustawa wskazuje minimalne standardy jakie powinny być brane pod uwagę przez Instytucję przy sporządzeniu analizy oceny ryzyka:

- Czynniki ryzyka dotyczące klientów, państw lub obszarów geograficznych, produktów, usług, transakcji lub kanałów ich dostaw;
- Ocena ryzyka musi być proporcjonalna do charakteru i wielkości instytucji.
- Ocena ryzyka powinna być sporządzana w postaci papierowej lub elektronicznej;
- Aktualizacja odbywa się w razie potrzeby, nie rzadziej jednak niż co 2 lata;
- Przyczynkiem do aktualizacji powinna być zmiana czynników ryzyka dotyczących: klientów, państw lub obszarów geograficznych, produktów, usług, transakcji lub kanałów ich dostaw, albo krajowej oceny ryzyka i europejskiej oceny ryzyka;

OCENA RYZYKA INSTYTUCJI OBOWIĄZANEJ

- Dodatkowo dobrą praktyką byłoby przyjęcie, że aktualizacja powinna się odbywać niezależnie od wystąpienia zmiany czynników, z częstotliwością raz na rok bądź raz na dwa lata;
- Proces ten można połączyć ze sporządzaniem deklaracji apetytu na ryzyko i dokumentów pochodnych, które są sporządzane w bankach co roku;
- Ocena ryzyka jest dokumentem sensytywnym i powinna być tak traktowana.

- **Baza klientów:** ilość i proporcja klientów wysokiego ryzyka; główne powody klasyfikacji klientów do grupy wysokiego ryzyka; relacja klient - produkt HR; ryzyko błędnej identyfikacji klienta: ryzyko niezastosowania odpowiednich/środków; ryzyko braku aktualnej wiedzy o kliencie; jakie są inne czynniki ryzyka.
- **Państwa:** ogólna ekspozycja instytucji na ryzyko geograficzne (klienci oraz działalność); dywersyfikacja geograficzna klientów; ekspozycja na ryzyko proliferacyjne bądź FT (transakcje dokumentowe oraz aktywność klientów); dywersyfikacja przepływu środków (przelewy, karty).
- **Produkty/Usługi:** profil produktowy; ryzyko poszczególnych produktów; ryzyko użytej technologii; ryzyko IT; ryzyko regulacyjne, prawne i reputacyjne wykorzystania produktu do popełnienia przestępstw.
- **Transakcje:** profil transakcyjny Banku; funkcjonalności systemów transakcyjnych; szybkość przeprowadzania transakcji; ekspozycja na ryzyko geograficzne; ryzyko regulacyjne, prawne i reputacyjne; jakie są inne potencjalne podatności i problemy.
- **Kanały dostawy:** możliwość dostępu klienta do produktów i usług; zawieranie umów na odległość; ryzyko braku wiedzy o kliencie; ryzyko czynnika ludzkiego; ryzyko podmiotu trzeciego; ryzyko technologii.

VI. ODPOWIEDZIALNOŚĆ INSTYTUCJI OBOWIĄZANYCH

ODPOWIEDZIALNOŚĆ INSTYTUCJI OBOWIĄZANYCH

Instytucje obowiązane, ich członkowie Zarządu lub osoby odpowiedzialne za realizację obowiązków wynikających z ustawy AML, w przypadku naruszenia obowiązków w zakresie AML mogą ponieść:

1. odpowiedzialność administracyjną w postaci, m.in.:

- cofnięcia koncesji lub zezwolenia albo wykreślenia z rejestru działalności regulowanej;
- zakazu pełnienia obowiązków na stanowisku kierowniczym przez osobę odpowiedzialną za naruszenie przez instytucję obowiązaną przepisów ustawy;
- kary pieniężnej.

2. odpowiedzialność karną, tym karę pozbawienia wolności.

Dziękujemy za uwagę.

Przemysław Kowalewski

przemyslaw.kowalewski@kwlaw.pl

Incaso Group sp. z o.o.

ul. Jana Pawła II 20/70, 75-452 Koszalin

telefon: +48 22 100 36 93

biuro@incasogroup.pl

<https://incasogroup.pl/>